

Отже, дидактичний потенціал тестових методик може бути реалізованим лише при дотриманні певних умов та вимог, серед яких визначальною є професійна готовність педагога до використання тестових технологій як засобу контролю професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. — 7-е изд. — СПб.: Питер, 2005. — 688 с.
2. Безпалько В. П. Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика III тысячелетия). — М.: Изд-во Москов. Психол.-социал. Ин-та, 2002. — 352 с.
3. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психодиагностике. — СПб.: Питер, 1999. — 528 с.
4. Валеев Г. Х. Методология и методы психолого-педагогических исследований: Учеб. пособие для студентов 3–5-х курс пед. вузов по специальности «031000 — Педагогика и психология». — Sterlitaмак: Sterlitaмак. гос. пед. ин-т, 2002. — 134 с.
5. Долинер Л. И. Компьютерные тесты успеваемости как средство оптимизации учебного процесса // Вестник Московского университета. — 2004. — № 1.
6. Клайн П. Справочное Руководство по конструированию тестов / Перевод Е. П. Савченко. — М.: ПАН Лтд, 1994. — 283 с.
7. Майоров А. Н. Теория и практика создания тестов для системы образования. — М.: Народное образование, 2000. — 352 с.
8. Малихін А. Тести у навчальному процесі сучасної школи // Рідна школа. — 2001. — № 8.
9. Методичні рекомендації з організації тестового контролю освітньо-професійної підготовки вчителя. — Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. — 100 с.
10. Парашенко Л., Леонський В., Леонська Г., Богачков Ю., Радченко В. Система тестування учнів у середній школі: Методичний посібник // Завуч. — 2007. — № 16–18.
11. Педагогическая диагностика / Под ред. К. Ингенкампа; Перевод с нем. — М., 1991. — 525 с.
12. Чельшкова М. Б. Применение математических моделей для разработки педагогических тестов: Учеб. пособие. — М., 1995. — 48 с.
13. <http://testolog.narod.ru/index.html>

Надія ГИШКА

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкриваються закономірності і сутність процесу формування загальних навчальних умінь і навичок в учнів початкових класів. Подається загальна характеристика цих умінь і навичок школярів. Показана роль самоконтролю і контролю в програмованому навчанні учнів.

Швидкість соціальних і технологічних змін у сучасному світі, прискорене нагромадження інформаційних ресурсів і засобів навчання, що стають доступними більшості людей, мобільність населення зумовлюють переосмислення функцій і результатів загальної середньої освіти. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед школою завдання формувати в учнів бажання і вміння вчитися, використовувати різні джерела інформації, застосовувати одержані знання для творчого вирішення проблеми [1].

О. Я. Савченко розглядає вміння вчитись як ключову компетентність загальноосвітньої школи. На її думку, «вміє вчитись той учень, який:

- сам визначає мету діяльності або приймає поставлену вчителем;
- виявляє зацікавленість у навчанні, докладає вольових зусиль;
- організовує свою працю для досягнення результату;
- відбирає або знаходить відповідні знання;
- усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалювати;
- має вміння і навички самоконтролю та самооцінки» [7, 34].

Навчання учнів умінню вчитися є однією з кардинальних проблем дидактики, що на різних етапах її розвитку набула рис або певної дидактичної теорії. До вирішення проблеми «вчити вчитися» ведуть різні шляхи, одним з яких є озброєння учнів у процесі навчання певним комплексом умінь та навичок, що мають міжпредметне значення. У нових умовах розбудови

національної школи України, розробки програм і концепцій освіти XXI століття ця проблема набуває нового змісту і значення.

Загальна середня освіта має забезпечити умови для інтелектуального, соціального та морального розвитку учнів, а в стратегічно — закласти базис для формування демократичного суспільства, яке визначає освіченість, вихованість, культуру тощо.

Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток.

При вивченні базового рівня освіти для різних типів шкіл важливо мати програму розвитку загальнонавчальних умінь і навичок для всіх вікових груп учнів. Авторами таких програм є Н. А. Лошкарьова, О. Я. Савченко, В. Ф. Паламарчук. Програми, відповідно, повинні мати своєрідну методику, розраховувати на учнів початкових класів загальноосвітньої школи, на обдарованих школярів закладів нового типу.

Мета статті — висвітлення питання про формування загальнонавчальних умінь і навичок в учнів початкових класів, що дає змогу досягти вищих результатів у навчанні та вихованні дітей, їх розвитку загалом.

Проблема формування загальнонавчальних умінь тією чи іншою мірою вирішується передовою педагогічною практикою. Уміннями в дидактиці вважаються способи діяльності, що мають осмислений характер і забезпечують її успішне виконання в певних умовах. Автоматизовані вміння набувають характеру навичок [2]. Загальнонавчальними називають вміння та навички, що мають міжпредметний характер, широке дидактичне значення.

У дидактиці є різні класифікації загальнонавчальних умінь. Визначають чотири групи умінь: організаційні, загальнопізнавальні, загальнонавчальні, контрольні-оцінні.

До першої групи належать вміння і навички наукової організації праці (вміння підготуватись до сприймання матеріалу, працювати в потрібному темпі, застосовувати правила навчальної роботи, створювати необхідні умови для праці тощо).

Друга група включає:

- уміння мислительні, розподіляти чітко і послідовно, міркувати взаємопов'язаними судженнями в монологічному повідомленні;
- відтворювати інформацію з елементами логічної обробки матеріалу (визначення головних думок, встановлення зв'язку між відомим і новим матеріалом тощо);
- спілкуватися під час виконання групових і колективних навчальних завдань.

Третя група — це інформаційні вміння:

- вміння визначати головне,
- самостійно робити висновок з пояснення вчителя;
- знаходити нове досі невідоме, ставити запитання;
- користуватися порівняннями за аналогією як засобами встановлення нових ознак і якостей;
- користуватись прийомами осмисленого запам'ятовування (план, зіставлення, опорні слова).

Четверта група передбачає вміння:

- оцінювати якість навчальної роботи;
- здійснювати взаємоперевірку;
- контролювати послідовність роботи за самостійно складеним планом;
- визначати які судження завжди неправильні;
- висловлювати оцінні судження.

Згадані види загальнонавчальних умінь і навичок функціонують у системі міжпредметних зв'язків і формуються безперервно протягом усього періоду початкового навчання відповідно до можливостей програмового матеріалу з різних предметів та обов'язкового обліку попереднього рівня оволодіння ним [4, 5]. Пропонований зміст загальнонавчальних умінь і навичок та його розподіл за роками можуть уточнюватися вчителем залежно від умов роботи з певним контингентом учнів.

У навчальних програмах визначено зміст роботи початкової школи з формування загальнонавчальних умінь і навичок. Вони формуються протягом усієї початкової школи, мають міжпредметний характер, а тому час для цієї роботи вчитель знаходить на різних уроках, враховуючи розвивальні можливості тієї чи іншої теми.

Деякі вчителі обмежують проблему формування організованості учнів тим, що починають урок так званим організаційним моментом: перевіркою готовності класу до роботи, часто вдаються до зауважень щодо порядку на парті. Організованість у навчанні не можна зводити лише до зовнішніх виявів. Вона передбачає сукупність умінь, взаємодія яких забезпечує швидке включення молодших школярів у навчання, їх здатність діяти цілеспрямовано, орієнтуватись у часі, заздалегідь обдумувати послідовність і способи виконання завдання.

Відповідно до цього в молодших школярів треба формувати такі вміння:

- організовувати своє робоче місце;
- орієнтуватись в часі та берегти його;
- планувати свої дії;
- доводити роботу до кінця.

Організаційні вміння передбачають планування учнями навчальної роботи, яке на уроці може бути самостійною дією і засобом досягнення мети. Планування є мислительною дією, має на меті усвідомлення змісту і послідовності розумових і практичних дій, необхідних для реалізації певної мети.

На уроках у початкових класах чимало ситуацій, коли молодші школярі повинні:

- скласти план прочитаного тексту; виконувати творчі роботи з розвитку мовлення;
- спланувати розв'язування задачі;
- спланувати спостереження за розвитком росли, змінами в природі;
- складати план колективної роботи.

Ефективним прийомом, який зумовлює об'єктивну потребу в планомірних діях, є самостійна робота учнів за технологічними картками на уроках трудового навчання.

Мовні знання, вміння та навички — це умова і компонент розвивального навчання. Неправильне мовлення не тільки звужує мислительний процес дитини, а й практично унеможливує повноцінну навчальну діяльність. Тому на будь-яких уроках вчитель має звертати увагу дітей і на зміст сказаного, і на те, як точніше, виразніше його висловити.

Серед умінь запитувати та відповідати надзвичайно важливе для розвитку пізнавальних здібностей учнів має їх вміння міркувати. Це — комплексне вміння, в якому інтегруються вміння логічно мислити й вміння доладно, послідовно викладати свої міркування. Ефективним засобом навчання дітей міркувати є використання алгоритмів і різних зорових опор (схем, таблиць, символів й ін.).

Дослідження психологів і дидактів показують, що формувати пізнавальні вміння у молодших школярів можна різними шляхами. Учителям необхідно спеціально формувати в учнів пізнавальні прийоми через поетапне оволодіння останніми. Спочатку дітям пропонують підготовчі вправи, які допомагають набути їм досвід виконання елементарних операцій: визначення ознак, диференціювання істотного і неістотного, розчленування поняття, первинне узагальнення, тобто опановувати операції, без яких неможливе жодне із загальнопізнавальних умінь. Інакше кажучи, це — азбука мислення [8, 156–160].

Формування в учнів початкових класів контрольної-оцінної умінь і навичок є необхідною умовою повноцінності їх навчання. Безпосередньо самоконтроль здійснюється як система взаємного зворотного зв'язку між змістом роботи і діями школярів. Будь-який контроль тісно пов'язаний з оцінкою, оскільки в процесі його не тільки визначається ступінь правильності дій і результатів, а й висловлюються оцінні судження щодо якості роботи. Тому контрольні та оцінні вміння взаємопов'язані, хоча кожне з них виконує специфічну роль у навчальній діяльності. Якщо самоконтроль має випереджальний характер, то обов'язково пов'язаний з плануванням наступних дій, прогнозуванням результату.

Формування самоконтролю у молодших школярів ускладнює наївна переконаність більшості з них у тому, що перевірка є обов'язком вчителів і батьків, а їм не потрібно себе перевіряти, бо вони дуже старалися і не могли помилитися. Загалом процес формування самоконтролю передбачає опору на мотиваційний і процесуальний компоненти учіння, тобто виховання потреби якісно виконувати й перевіряти будь-яку роботу і навчання спеціальних прийомів самоконтролю.

Контроль за кінцевим результатом широко поширений у початкових класах і має на меті з'ясувати: як вивчимо вірш, які вставлені букви, які слова підкреслено, чи правильно розв'язано

прикладі, чи точно виміряна стрічка тощо. Якщо ж таке вміння формується як розгорнутий спосіб дії, тоді найбільшу цінність має поопераційний контроль, котрий забезпечує свідоме виконання завдання на всіх його етапах, своєчасне виправлення помилок. Він лежить в основі програмованого навчання і коментованого управління розумовою діяльністю учнів початкових класів.

Отже, формування загальнонавчальних умінь і навичок в молодших школярів є неодмінною умовою їх повноцінного навчання. Цей процес має міжпредметний характер, у ньому органічно взаємодіють змістова, мотиваційна і процесуальна складові. Разом із прийомами, що стимулюють учнів до самостійного застосування цих умінь і навичок, практикуються спеціальні завдання і засоби навчання розумових дій, які становлять структуру кожного вміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дидактичні аспекти альтернативної освіти. — К.: Освіта, 1993. — 78 с.
2. Методические рекомендации для учителей по формированию учений организации учебной деятельности у школьников / Сост. Л. И. Воронина, О. С. Снисаренко. — К., 1988. — 76 с.
3. Паламарчук В. Ф. Школа учит мыслить. — 2-е изд., доп. и перераб. — М.: Просвещение, 1987. — 208 с.
4. Програма для середньої загальноосвітньої школи. 1–2 класи. — К.: Початкова школа, 2003. — 296 с.
5. Програма для середньої загальноосвітньої школи. 3–4 класи. — К.: Початкова школа, 2003. — 296 с.
6. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності: Навч. посібник для молодших школярів. — 2-е вид. — К.: Освіта, 1998. — 192 с.
7. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. — К.: К.І.С., 2004. — С. 34–46.
8. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. — К.: Генеза, 2002. — 367 с.

Ольга ЮЗИК

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДЛЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкривається результативний вплив навчальних презентацій за допомогою новітніх інформаційних технологій на загальний розвиток учнів початкових класів, засвоєння ними навчального матеріалу. На прикладі конкретних уроків показано переваги презентаційного методу навчання молодших школярів.

Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) передбачає підвищення ефективності підготовки учня в початковій школі [4]. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті у розділі «Мета, пріоритети і принципи розвитку освіти» визначає головну мету української системи освіти: вона має забезпечувати «створення та впровадження інформаційних технологій навчання [7].

Доведено, що 87% інформації людина отримує за допомогою зорових відчуттів, а 9 — за допомогою слуху. З побаченого запам'ятовується 40%, з почутого — 20%, а з одночасно побаченого і почутого — 80% інформації. Якщо застосовуються аудіовізуальні засоби, то в пам'яті залишається 50% інформації, а час навчання скорочується на 20–40% [5, 145].

Цих прикладів достатньо, щоб у дидактичному процесі одночасно із словесними методами використовувати наочні. Найдієвіше це поєднується при використанні комп'ютерів для навчання, адже вони надають можливість моделювати будь-який процес або ситуацію, вибирати найбільш оптимальні варіанти розв'язання навчальної проблеми і, відповідно, значно розширюють можливості наочних методів [3, 56–57].

Впровадження інформаційних технологій у початковій ланці навчання досліджують Є. П. Єршов, М. І. Жалдак, О. П. Марущак, Н. В. Морзе, В. В. Шакотько. У науково-методичних журналах «Комп'ютер у школі та сім'ї», «Початкова школа», «Рідна школа» публікується багато цікавого матеріалу про застосування навчальних презентацій на уроках, лекціях у старшій школі. Однак дуже мало спеціальних досліджень, які би стосувалися застосування програми Microsoft PowerPoint у початкових класах.

Мета статті — розкрити значення навчальних презентацій на уроках у початкових класах для розумового розвитку учнів.